

Boersma, F. 2007. Unravelling textiles. Archetype Publications Ltd. 92-95.

Koruma özelliğine sahip karton kutular çeşitli standart boylarda mevcuttur. Daha önce de belirtildiği gibi, standart boy seçilmesi ve dolaplar ve rafların optimal olarak bu boylara göre düzenlenmesi önerilir (bkz. Bölüm 6.2.2). Alt katmanların kırışacak olmasından ötürü tekstil kutularını aşırı doldurmaktan kaçının, ağızına kadar doldurulmuş kutular aynı zamanda taşınamayacak kadar ağır olabilir. Kutulara yerleştirilen tekstil malzemeler asit içermeyen ince kağıt katmanı ile birbirinden ayrılmalıdır. Daha ağır parçalar ve daha iyi durumda olanlar tabana yerleştirilmelidir, hafif parçalar ve hasar görebilir tekstil malzemeler ise en üste yerleştirilmelidir. Kutular çok büyük ise, kutu kaldırıldığında içindekilerin kaymasını önlemek amacıyla dolgu malzemesi ile boş kalan yerler doldurulabilir. Polyester dolgu kullanılıyorsa nesnelere yapışmasını önlemek için asit içermeyen ince kağıda sarılması gerekmektedir.

Şekil 79. Kutu içerisinde katlanmış tekstil malzemenin şematik yan görünümü

Tekstil kutudan daha büyük ise, öncelikle yuvarlanarak saklanmasının daha iyi olup olmayacağını göz önünde bulundurun. Tekstili yuvarlamak daha iyi sonuç vermeyecekse veya özel üretim kutu seçeneği mevcut değilse, nesne katlanarak kutuya yerleştirilebilir, fakat katlar asit içermeyen ince kağıt, polyester dolgu veya diğer “dolgu malzemeleri” ile yeterli biçimde desteklenmelidir (Şekil 79). Bu dolgu malzemeleri polyester dolgu veya pamuk lifi gibi hacimli bir malzemeyle doldurulmuş pamuklu örgü malzemelerden üretilebilir. Aynı zamanda kat çizgisine küçük çaplı (yaklaşık 5-10 cm) ve nesnenin kenarlarından taşacak şekilde, hafif asit içermeyen malzemedan üretilmiş tüpler yerleştirilebilir. Bu durum tekstilin tüpten tutarak daha kolay taşınmasını sağlamaktadır. Tekstilleri katlarken, her zaman katmanlar arasında asit içermeyen ince kağıt yerleştirilmelidir. Dikey kat izlerinden kaçınılmalıdır.

Şekil 80. Sert panoların üzerine yerleştirilmiş, flanel ile örtülmüş ve çekmece içerisinde istiflenmiş bir tekstil parçaları koleksiyonu (koleksiyon Wereldmuseum Rotterdam).

Ufak tekstil parçaları aynı zamanda çekmecelerde saklanabilir. Katman sayısı sınırlı olmalıdır ve tekstiller arasında asit içermeyen ince kağıt yerleştirilmelidir. Parçalara daha kolay erişilmesi ve taşınmasının farklı yolları mevcuttur. Örneğin, parçalar (belirli miktarda sürtünme yaratmak amacıyla) flanel ile örtülmüş sert panoların üzerine yerleştirilebilir (bkz. Bölüm 8.5). Büyük parça gruplarının etkili biçimde saklanabilmesi için, bu panolar çekmeceler içerisinde istiflenebilir; tekstilin kırışmasını önlemek amacıyla panolar arasında separatörler yerleştirilmelidir (Şekil 80).

Şekil 81. Nesneye dokunmaya gerek kalmadan parçanın her iki taraftan incelenmesine olanak tanıyan özel bir saklama sistemi içerisinde muhafaza edilen arkeolojik tekstil parçası (resim hakkı Il Lugtigheid).

Son derece hassas tekstiller, örn. arkeolojik parçalar, çok özenli olmayı gerektirir. Hassas tekstilleri saklamanın çeşitli yolları mevcuttur; tercih edilen yöntem parçanın durumuna, boyutuna ve koleksiyonun kullanım amacına göre değişmektedir. Seçilen yöntem hassas nesnelere dokunmaya gerek kalmadan taşınabilmesini sağlamalıdır. Bir çalışma koleksiyonu nesnelere dokunmaya gerek kalmadan kolaylıkla incelenebilecek biçimde muhafaza edilmelidir. Hassas tekstil parçaları kumaşla kaplı, asit içermeyen karton üzerine yerleştirilebilir (bkz. Bölüm 8.5). Araştırma için parçanın her iki tarafına da erişim gerekiyorsa, (ipek krep, Teteks veya naylon file gibi) yarı transparan koruma özellikli kumaş arasında yerleştirilebilir (bkz. Bölüm 9.2.7) ve bir çerçeveye sabitlenebilir (Şekil 81). Bu durumda, muhakkak bir tekstil koruma uzmanının görüşüne danışılmalıdır, zira iyi bir çözümün yanlış bir biçimde uygulanması geri alınamaz hasara yol açabilir.

6.3.3 Havlı düz tekstiller

Dokuma halılar ve kadifenin de aralarında yer aldığı bu tekstil grubu özellikle havları nedeniyle hassastır. Halı gibi büyük nesnelere genellikle saklanmak üzere yuvarlanır (bölüm 6.3.1’de açıklanan

genel ilkelere göre). Havlı tekstiller, atkı ipliğinin iyi durumda olması şartıyla, en iyi havlı kısım içte kalacak şekilde ve hav yönünde yuvarlanır. Bu şekilde hav dik duracaktır ve daha iyi korunacaktır. Hassas veya kırılğan atkı ipliği bulunan havlı kumaşlar, esneme durumunda atkı ipliğinin ayrışmasını önlemek amacıyla havlı kısım dışta kalacak şekilde yuvarlanmalıdır. Havlı kumaşın boyutu uygunsa, kumaş en iyi düz olarak muhafaza edilir (örn. kutularda veya çekmecelerde). Havın kırılmasını önlemek için, istiflenmemesi gerekmektedir.

6.3.4 Düz, kompozit nesnelere

Bayrak, sancak, dini resim ve çerçeveli tekstiller (örn. çerçeveli örnekler) gibi düz, kompozit nesnelere durumlarına bağlı olarak asılı olarak veya düz bir şekilde serilerek saklanır. Muhafaza sistemi tercihi nesnelere miktarı ve genel durumuna ve kullanılabilir alana bağlıdır. Öncelik düz zemine serilerek muhafaza etmeye verilmelidir: bayraklar ve özellikle afişler genellikle karton ve metal ipliklerden oluşan ağır ve kalın aplikelerle bezelidir. Çoğunlukla ağır püskül ve saçakları vardır. Mümkünse kumaşa hasar vermeyi önlemek amacıyla bu nesnelere üst üste yerleştirilmemelidir. Asılı durumda ise yerçekimi nesneye sürekli kuvvet uygulayarak mekanik hasara yol açabilir (bkz. bölüm 2.4.2). Küçük bayraklar ve sancakların saklanması için çekmeceli kartonlar iyi bir çözümdür. İdeal olarak, bir çekmecede yalnız bir tekstil katmanı yer almalıdır. Ne yazık ki alan yetmezliği nedeniyle bu koşul karşılanamamaktadır. Çekmece yüksekliği ve nesnelere durumuna bağlı olarak, birkaç nesne (ancak genellikle en fazla üç) asit içermeyen ince kağıtla ayrılarak birbirleri üzerine yerleştirilebilir.

Hassas nesnelere çekmecenin içinden alınabilmesi için sert panolar (bkz. Bölüm 9) üzerine yerleştirilmesi gerekmektedir. Çekmeceyi açıp kapatırken içindekilerin hareket etmediğinden emin olun. Çekmecede muhafaza edilen tüm unsurların uygun bir şekilde görüntülenebilmesi için tamamen açılabilir olması gerekmektedir, aksi takdirde çekmecenin açılıp kapatılması sırasında arka tarafta buruşan bir nesne gözden kaçabilir.

Bazen alan veya bütçe yetmezliği nedeniyle ideal muhafaza koşulları karşılanamayabilir. İyi durumdaki sancaklar gibi düz ve kompozit nesnelere asılarak muhafaza edilebilir. Sancağın altına ve/veya püsküllerine önceden yıkanmış, ağartma yapılmamış ve boyanmamış pamuk şeritler eklenerek yerçekiminin bu nesnelere üzerinde yarattığı kuvvet kısmen hafifletilebilir. Bu şeritler daha sonra bir asma mekanizmasına tutturularak (genellikle bir direk) bu unsurların ağırlığının nesnenin kendisi tarafından taşınmaması sağlanabilir. Asılı her bir nesnenin tozdan ve başka bir nesneye sürtünmesinden kaynaklı hasardan korunabilmesi için bir toz örtüsünün bulunması önerilir. Ancak, nesnelere toz torbalarında saklanmasının bazı dezavantajları vardır, bunlar arasında maliyet unsuru ve nesnenin kılıf içerisindeyken durumunun kolaylıkla değerlendirilememesi yer almaktadır. Bu örtüler profesyonel olmayan bir biçimde kaldırılırsa hasar oluşma riski bulunmaktadır. Bu türden tekstiller toz geçirmez dolaplarda saklandığında, sürtünmeyi önlemek için nesnelere arasına tek kat asit içermeyen ince kağıt, polietilen veya polipropilen kumaş yerleştirilebilir.

6.3.5 Üç boyutlu tekstiller

Bu grupta kostümler, geleneksel elbiseler, üniformalar, dini kıyafetler ve kimono gibi etnografik kostümler vb. yer almaktadır. Şekil, boyut ve ağırlıkları nedeniyle bu nesnelere taşınması genellikle zordur ve muhafazalarına özellikle önem vermek gerekmektedir. Asılı ve serili şekilde muhafaza etmenin kendi avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. İyi durumdaki nesnelere çok ağır olmaları şartıyla asılabilir. Yerçekimi her zaman asılı nesnelere üzerinde kuvvet uygulamakta ve tekstilde esnemeye yol açmaktadır (bu kuvveti azaltmanın yolları daha sonra ele alınacaktır). Kötü durumdaki nesnelere, örneğin ağır ipekten yapılmış kostümler, ağır işlemesi bulunan hassas dantel, ipek veya organze kumaştan yapılmış elbiseler (örneğin yirmilerden kalma bazı elbiseler) ve yırtmaç, yırtık ve delikleri bulunan giysiler (özellikle omuzlarda) düz şekilde serilerek saklanmalıdır. Üç boyutlu tekstilleri

serili biçimde saklamanın dezavantajı genellikle nesneyi katlamaya gerek kalmadan saklayabilecek boyutta bir çekmece veya kutunun olmamasıdır.

Asılı biçimde saklama

Her bir kostüm parçasının omuzları tamamen destekleyecek ve asılı nesnenin ağırlığını daha geniş bir alana yayacak biçimde uyarlanmış özel bir askısı bulunmalıdır. Bu askı mevcut bir elbise askısı kostüme göre adapte edilerek elde edilebilir. Bazı standart plastik bir palto askısı kullanılabilir. Bu askılar standart boylarda mevcuttur (26, 33, 38, 40, 42, 44/45 cm). Plastik polietilen veya polipropilen gibi kimyasal olarak kararlı bir malzemeden imal edilmiş olmalıdır ve plastikleştirici içermemelidir. Bazı üreticilerin geri dönüştürülmüş plastikten imal edilmiş palto askıları sattığına dikkat edilmelidir – kullanılan plastik türü bilinemeyeceğinden bu türden askılardan uzak durulmalıdır. Şüpheye düşüldüğünde, malzeme örneğini analiz edin. Ahşabın vernikli olması şartıyla ahşap askılar da kullanılabilir. Ped yerleştirmeden ve kaplamadan önce istenen şekil verilebildiğinden bazen metal telden yapılmış palto askıları da kullanışlı olabilmektedir. Ped ve kaplama arasına aşınmaya yol açabilecek herhangi bir maddenin girişini önlemek için kaplamadan önce metali folyoya sarın. Bu askı türü yeterince kuvvetli olmadığı için ağır giysiler için uygun değildir.

Temel askının boyu kostümün omuz genişliğinden dar olmalıdır çünkü ped uygulandığında genişleyecektir. Ped malzemesi için polyester dolgu veya pamuk yünü kullanılabilir. Askı, omuz bölgesine optimum desteği sağlamak üzere şekillendirilmelidir. Ped uygulanmış askı daha sonra önceden yıkanmış, ağartma yapılmamış ve boyanmamış kumaş ile kaplanır. Askıya asılacak kostüm türüne bağlı olarak, kaplama malzemesi daha yumuşak (pamuk) kumaş veya örgü kumaştan yapılabilir. Havlu veya örgü gibi kısmen daha pürüzlü bir yüzey, nesnenin kaymasını önleyecek sürtünmeyi yaratacağı için ağır giysiler için daha uygundur. Ancak böylesi bir yüzey hassas tekstillere zarar verebilir. Bu durumda daha yumuşak bir kumaş seçmek daha uygun olacaktır. Tüp şeklinde örgü kumaşın avantajı tek bir uçtan örüldüğü için daha az ilmek gerektirmesidir.

Dik yakalı üniformalar ve kostümlerin, yakanın muhafaza sırasında sarkmasını önlemek amacıyla boyun bölgesinde ilave desteğe ihtiyacı vardır. Bazı durumlarda kostüm ağırlığı çok fazla olduğunda omuzlarda fazla kuvvete yol açabilir. Bu kuvveti hafifletmek için çok ince bir iğne ve ince fakat sağlam, boyanmamış pamuk ipliği kullanılarak kostümün kuşağına önceden yıkanmış, ağartma yapılmamış ve boyanmamış pamuktan şeritler dikilebilir. Sadece hasar görmemiş alanlara ve tercihen nesnenin yapısının kuvvetlendirildiği alanlara dikiş yapılmalıdır (örn. kuşak dikişi, yan dikişler vb.). Daha sonra şeritler askının etrafına sarılarak etek ağırlığının kostümün kendisi tarafından taşınmaması sağlanabilir.

Pantolon ve etekler kuşakta önemli noktalar benzer şeritleri dikerek palto askılarına asılabilir. Nesneyle doğrudan temasta olmadığı için bu durumda askının kaplanmasına gerek yoktur (inert malzemeden imal edilmiş olması şartıyla). Tekstilin durumu ve pantolonun kesimi olanak tanıyorsa, pantolonlar özel pantolon askısına asılabilir. Polietilen veya polipropilen pantolon askısı kullanın ve merkezi ısıtma sistemi borularında kullanılan yalıtım malzemesine benzer bir materyalle ped ekleyin. Bu köpük inert malzeme olmalı veya sönmeyen önlenmesi için folyoyla kaplı olmalıdır. Pantolon askısına son olarak örgü kaplama uygulanır.

Din adamlarının giydiği kollu ve kolsuz cüppeler gibi dini kıyafetlerde genellikle omuz çizgisi eğridir ve süslemeleri nedeniyle ağırdır. Bu türden nesnelere için uygun bir askı bulmak zor olabilir fakat ahşap palto askısı özel bir askıya dönüştürülebilir. Askıya asit içermeyen karton silindirler yerleştirilerek yuvarlanmış omuzlar elde edilebilir. Diğer bir yöntem ise fiberglas kafesi polyester dolgu ile doldurmak ve örgü kumaş ile kaplamaktır. Daha sonra askı bu kafesin tam ortasına sabitlenir. Fiberglas kafesin nesnenin ağırlığı altında istenen yuvarlak şekli alabilecek esnekliğe sahip olması gerekmektedir. Ancak kafes çok esnek olmamalıdır, aksi takdirde destek sağlamayacaktır.

Kimonolar ve bazı dini cüppeler gibi bazı kostümlerin kolları düz kesimlidir. Bunlar tercihen asit içermeyen kartondan yapılmış ve folyo ile (sönmeyi önlemek için) ve örgü kumaş ile (pürüzlü yüzey elde etmek için) kaplanmış tüp şeklinde bir askıya asılabilir. Tüp daha sonra ortasına yerleştirilmiş kancadan veya içinden geçen malzemedan askıya asılabilir.

Şekil 82. Pedli palto askılarına asılmış çocuk kostümleri (resim hakkı Erfgoedhuis Zuid-Holland, koleksiyon Zuiderzee Museum, Enkhuisen).

Asılı biçimde muhafaza ederken, omuzlar veya diğer parçaların birbirine sürtünmesini ve mekanik hasara yol açmasını önlemek amacıyla, kostümler toz örtüleri ile birbirinden ayrılmalıdır. Toz örtüleri önceden yıkanmış, kalın örgülü, ağartma yapılmamış ve boyanmamış, hafif fakat dayanıklı (pamuk) kumaştan imal edilmelidir. Polipropilen ve polietilen örgü olmayan kumaşlar da kullanılabilir. Pamuk esnek, yumuşak ve kuvvetlidir fakat zaman içerisinde şişebilir. Nem çekme özelliği vardır bu nedenle dengesiz bağıl nem koşullarında tampon görevi görmektedir. Sentetik örgü olmayan kumaşlar sökülmediği için işlenmeleri daha kolaydır, daha yumuşak ve daha dökümlü olmaları için yıkanabilir. Sentetik liflerin nem çekme özelliği olmadığından tampon görevi görmemektedir. Ancak malzemedeki gözenekler nem girişine izin verecektir.

Serili biçimde saklama

Üç boyutlu tekstillerin muhafazasında çekmeceler ve kutular da kullanılabilir. Özellikle nesnelere kötü durumdaysa askı yerine serili biçimde saklama tercih edilebilir. Ne yazık ki çekmeceler ve kutular genellikle tüm kostümün katlanmadan yerleştirilebileceği kadar büyük değildir. Kutu kullanırken, katlı nesnenin kırılmaması için minimum yüksekliğe (yaklaşık 30 cm) dikkat edilmelidir. Mümkünse, kutu kostümün omuz genişliğinden biraz daha geniş olmalıdır.

Kostüm paketlenmeden önce kollar, şekillendirilmiş büst, katlar ve pililere, asit içermeyen ince kağıt (kağıdın daha yumuşak ve daha hacimli olması için buruşturulmuş şekilde) veya polyester dolgu kullanarak ped uygulanmalıdır. Bunun öncesinde kostümün hangi noktalardan katlanacağına karar verilmelidir. Giysiler genellikle omuzlardan ve belden katlanmaktadır. Her kat izine destek sağlanmalıdır. Nesne katlanırken, herhangi bir parçanın sarkmasını veya birbirine sürtünmesini önlemek amacıyla tüm kumaş katmanları arasına bir kat asit içermeyen ince kağıt yerleştirilmelidir. Önce, kollar omuz hizasından büst üzerine katlanmalıdır. Etek mümkün olduğunca açılmalıdır. Etekteki fazla genişlik, kutuya sığacak biçimde içe doğru katlanmalıdır. Daha sonra kostümün üst gövdesi belden etek üzerine doğru katlanmalıdır. Bazı durumlarda, kutuya sığabilmesi için eteğin boydan bir kez daha katlanması gerekebilir. Kostümler kutularda muhafaza edildiğinde istenmeyen katların kaçınılmaz biçimde oluşacağı aşikardır.

Önceden şekil verilmiş kostümler ve aksesuarlar

Bazı kostümlerde, başlık, bone ve önlük gibi kolalı veya başka şekilde sertleştirilmiş parçalar gibi, sıkıştırılmış katlardan ve pililerden oluşan üç boyutlu şekiller yer almaktadır. Bunlar genellikle geleneksel kıyafetlerde önemli rol oynamaktadır ve bu parçaların kostümün tamamına uygulanma biçimi belirli bölgelere özeldir. Söz konusu kostüm unsurları aynı zamanda etnografik koleksiyonlarda da mevcuttur, örneğin *angissas*, Surinam'dan gelen katlı ve kolalı başörtüleri (Şekil 83).

Geçmişte, alandan tasarruf etmek için bu nesnelere genellikle sökülme, sertliği giderilme ve düz şekilde serilerek muhafaza edilmekteydi. Sergiler için ilgili bölgelerden gelen deneyimli kişilerce tekrar monte edilerek hazırlanmaktaydı. Ne yazık ki bu uzmanlık dalı tüm dünyada geçerliliğini yitirmek üzeredir ve çoğu Avrupa bölgesinde çoktan kullanımdan kalkmıştır. Bu nedenle, söz konusu unsurların hazırlık sürecinin ve kostümün tamamının ne şekilde monte edildiğinin videoya kaydedilmesi

gerekmektedir. Tekstilin tekrar sertleştirilmesi ve hazır hale getirilmesi genellikle su, kola gibi bir sertleştirme malzemesi ve ısı içeren sert bir süreçtir, bu unsurların hiçbiri antik tekstiller için faydalı değildir. Bu nedenle müzelerin ilgili kostüm türünden temsili örnekleri önceden şekillendirilmiş biçimde saklaması ve alandan tasarruf için diğerlerini serili biçimde muhafaza etmesi önerilir. Başlık ve bone gibi önceden şekillendirilmiş nesnelere ilgili şekle uygun özel destekler üzerinde emniyetli biçimde muhafaza edilmelidir (bkz. bölüm 6.3.6).